

МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАР ВА БАҒРИКЕНГЛИК ТАРБИЯСИДА ОИЛАНИНГ ЎРНИ

Юсупова Севара Низамитдиновна

Андижон давлат педагогика институти Тарих кафедраси мудири, PhD, доцент

Аннотация: Ушбу мақолада оиланинг глобаллашув шароитида миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик тарбиясидаги муҳим ўрни кўриб чиқилади. Унда оиланинг шахсиятни шакллантириш, миллий ва умуминсоний қадриятларни сингдириш ҳамда бошқа миллатларга ҳурматни тарбиялашдаги асосий функциялари таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: Оила, бағрикенглик, миллатлараро муносабатлар, тарбия, миллий қадриятлар.

Замонавий дунёда глобаллашув жараёнлари, ахборот алмашинувининг жадаллашуви ҳамда миграция оқимларининг кучайиши жамиятларнинг маданий ва этник хилма-хиллигини оширмоқда. Бундай шароитларда миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш, бағрикенглик ва ўзаро ҳурматни шакллантириш ҳар бир давлатнинг барқарор ривожланиши учун муҳим аҳамият касб этмоқда. Ўзбекистон каби кўп миллатли давлатларда бу масала айниқса долзарбдир. Бу жараёнда оила институтининг ўрни бекиёс бўлиб, у шахснинг илк ижтимоийлашуви ва қадриятлар тизимини шакллантиришда ҳал қилувчи рол ўйнайди. Оила фарзандларга нафақат миллий, балки умуминсоний қадриятларни, жумладан, бағрикенглик ва бошқа миллат вакилларига нисбатан ҳурматни сингдиришнинг асосий бўғинидир. Миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик тарбиясида оиланинг тутган ўрни, унинг механизмлари ва замонавий чақириқлар шароитидаги аҳамияти ҳар доим долзарб аҳамият касб этади.

Оила жамиятнинг асосий бўғини сифатида шахснинг шаклланишида биринчи ва энг муҳим муҳит ҳисобланади. Бола оилада ўзини ва атрофдаги дунёни англашни бошлайди, дастлабки ижтимоий кўникмаларни эгаллайди. Бу жараёнда ота-онанинг шахсий намунаси, тарбия усуллари ва ахлоқий қарашлари фарзанднинг келажакдаги дунёқарашига, жумладан, бошқа миллат ва элат вакилларига нисбатан муносабатига жиддий таъсир кўрсатади.

Абдулла Авлоний ўзининг “Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ” асарида таъкидлаганидек: “Ҳар бир миллатнинг саодати, давлатларнинг тинчи, мамлакатларнинг ободлиги ёшларнинг яхши тарбиясига боғлиқдир.” (Авлоний А. Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992. – Б. 15). Бу фикр бағрикенглик тарбиясига ҳам тааллуқлидир. Агар ота-она болалигидан фарзандига одамлар ўртасидаги фарқларни (тил, маданият, ташқи кўриниш) тушунтириб, бу фарқларни камситишга эмас, балки ҳурматга сабаб эканлигини ўргатса, бола онгида бағрикенглик асослари шаклланади.

Оиладаги маънавий-ахлоқий муҳит – самимият, ўзаро ишонч, ҳурмат ва муҳаббат бағрикенгликнинг ривожланиши учун замин яратади. Бу муҳитда ўсган бола бошқаларнинг фикрлари, диний эътиқодлари ва урф-одатларига нисбатан очик ва қабул қилувчи бўлишга ўрганади. Ота-онанинг ўзлари бошқа миллат вакиллари билан дўстона муносабатда бўлиши, уларнинг маданиятига қизиқиш билдириши, фарзандларга энг яхши намуна бўлиб хизмат қилади.

Бағрикенглик ўзининг миллий ўзига хослигини англашдан, ўз маданияти ва қадриятларини чуқур тушунишдан бошланади. Оила фарзандларга ўз аجدодларининг бой тарихи, қадриятлари, тили, урф-одатлари ва анъаналарини ўргатиш орқали миллий ғурур туйғусини шакллантиради. Ўз маданиятига нисбатан чуқур ҳурмат ва муҳаббат туйғусига эга бўлган шахсина бошқа халқларнинг маданиятини ҳам қадрлашга қодир бўлади.

Биринчи Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганларидек: “Биз ўз тарихимизни, кадриятларимизни, буюк аجدодларимизнинг меросини чуқур ўрганишимиз ва ундан рухланиб яшашимиз керак.” Бу эса ҳар бир оиланинг олдидаги муҳим вазифалардан биридир. Оилада миллий эртақлар, дostonлар, қаҳрамонлар ҳақидаги ривоятлар орқали фарзандларга ватанпарварлик, адолат, инсонийлик каби умумбашарий ва миллий кадриятлар сингдирилади.

Ўзбекистонда турли миллат ва элатларнинг ўзаро маданиятларини бойитишга хизмат қилган тарихий тажриба мавжуд. Бу тажрибада оилалар қўшничилик, қариндошлик (турли миллатлар ўртасидаги никоҳлар) ва дўстона муносабатлар орқали бир-бирининг урф-одатларини ўрганган, уларга ҳурмат билан қараган. Бу жараён бугун ҳам давом этмоқда. Масалан, ўзбек оилаларида рус, корейс, тожик ёки бошқа миллатларнинг байрамларини бирга нишонлаш, уларнинг таомларини тайёрлаш анъанага айланган. Бу эса фарзандларнинг онгида бошқа маданиятларга нисбатан қизиқиш ва ҳурматни уйғотади.

Глобаллашув ва ахборот технологияларининг ривожланиши оилавий тарбияга ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Интернет, ижтимоий тармоқлар орқали турли (ижобий ва салбий) маълумотларнинг ёшларга тез тарқалиши, баъзида миллий кадриятларга зид бўлган ёки миллатлараро низоларни келтириб чиқаришга қаратилган ғояларнинг тарқалиши ҳам кузатиш мумкин. Бундай шароитларда ота-оналарнинг фарзандларини ахборот хуружларидан ҳимоя қилиш, уларга танқидий фикрлашни ўргатиш ва тўғри йўналиш бериш вазифаси янада муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек: “Биз бугунги шиддатли замоннинг ўзига хос хусусиятларини, айниқса, ёшлар онги ва дунёқарашига салбий таъсир кўрсатаётган хавф-хатарларни ҳар доим ёдда тутишимиз керак” (Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – Б. 26). Шу сабабли оилаларда ёшларни медиа саводхонликка ўргатиш, уларнинг диний экстремизм, ксенофобия ва бошқа салбий оқимлар таъсирига тушиб қолишининг олдини олиш зарур.

Оиланинг бағрикенглик тарбиясидаги ролини мустаҳкамлаш учун қуйидагиларга эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ:

- Ота-оналарнинг билим ва кўникмаларини ошириш: Ота-оналарга миллатлараро муносабатлар психологияси, бағрикенглик тарбияси методлари бўйича маълумотлар бериш.
- Икки тиллилиكنи қўллаб-қувватлаш: Кам сонли миллат вакиллариининг оилаларида она тилини сақлаб қолиш билан бирга, давлат тили ва бошқа кенг тарқалган тилларни ўргатишни рағбатлантириш. Бу ўзаро мулоқот ва интеграция учун муҳимдир.
- Маданий алмашинувни рағбатлантириш: Оилаларни маҳалла, мактаб ва бошқа жамоат ташкилотлари томонидан ўтказиладиган турли миллат маданиятларига бағишланган тадбирларда фаол иштирок этишга ундаш.
- Давлат ва жамиятнинг қўллаб-қувватлаши: Оилаларда бағрикенгликни тарбиялаш борасидаги давлат сиёсатини амалга ошириш, бу йўналишдаги жамоат ташкилотлари ва илмий тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш.

Хулоса қилиб айтганда, миллатлараро муносабатлар ва бағрикенглик тарбиясида оиланинг ўрни бекиёсдир. Оила шахснинг илк ижтимоийлашувида бағрикенгликнинг асосий тамойилларини: ўзаро ҳурмат, эмпатия, бошқаларга нисбатан очиклик ва умуминсоний кадриятларни сингдиради. Миллий кадриятлар ва маданий меросни асраб-авайлаш билан бирга, бошқа миллатларнинг маданиятини қадрлашга ўргатиш орқали оила фарзандларда бағрикенглик туйғусини шакллантиради. Замонавий дунёнинг мураккаб шароитларида, глобаллашувнинг ижобий ва салбий таъсирларини инобатга олган ҳолда, оиланинг бу борадаги ролини янада мустаҳкамлаш, ота-оналарга зарурий билим ва кўникмаларни бериш, давлат ва жамият томонидан ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш муҳим аҳамиятга эга. Фақат

шундагина Ўзбекистон жамиятида миллатлараро дўстлик, тотувлик ва барқарорлик муҳити янада мустаҳкамланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Авлоний А. Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992.
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
3. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008